

Międzynarodowa konferencja
Wrzesień 1939 r. w tradycji historycznej i ustnej historii,
Mińsk 26–27 września 2014

75 rocznica wybuchu II wojny światowej, a tym samym Września 1939 roku, obfitowała w różnorakie przedsięwzięcia naukowe, w tym organizowane poza granicami Polski. Jedno z bardzo interesujących miało miejsce w stolicy Białorusi w dniach 26–27 września 2014 roku. Wspólnym wysiłkiem białoruskich instytucji społecznych: Białoruskiego Archiwum Historii Mówionej (Беларускі архіў уснай гісторыі) i Latającego Uniwersytetu (Лятучы ўніверсітэт), a także Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk przygotowana została międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona wydarzeniom 1939 roku na terenie obecnej Białorusi. Wzięli w niej udział badacze związani z instytucjami białoruskimi, polskimi i litewskimi, przy czym niejednokrotnie tak kategoryzowana afiliacja uczestników nie była tożsama z ich narodowością.

W trakcie dwudniowych obrad organizatorzy zaplanowali 25 wystąpień. Pojawili się niemal wszyscy referenci, program został więc zrealizowany prawie w całości. Ze względu na liczbę referatów zbędna wydaje się tu mechaniczna prezentacja ich autorów i podejmowanych przez nich tematów. Odpowiednia informacja dostępna jest w sieci internetowej, m.in. na stronie IS PAN¹. Wystarczy ograniczyć się do zasygnalizowania głównych wątków konferencji. Można ich wyróżnić kilka. Duża część wystąpień miała charakter monograficzny. Odnosiła się do genezy wypadków z 1939 roku w województwach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej, dotykając problematyki sytuacji społeczno-politycznej na wskazanym obszarze w okresie międzywojennym. Kilka referatów dotyczyło epizodów związanych z samym Wrześniem (np. tzw. powstanie skidelskie czy białoruskie aspekty przyłączenia Wileńszczyzny do Republiki Litewskiej) i jego konsekwencjami.

W pewnym stopniu oddzielnym zagadnieniem, podjętym przez część występujących, była kwestia pamięci o Wrześniu, a także problem dzisiejszych form upamiętniania ówczesnych wydarzeń. Niejako głównym motywem był rodzaj źródłotwórstwa, którym jest tzw. historia mówiona. Rozważano różne aspekty kwestii obrazu 1939 roku, jaki można odtworzyć na podstawie zbieranych obecnie relacji żyjących jeszcze świadków. Problematyce tej poświęcona była także dyskusja panelowa. Wśród referatów nie zabrakło też klasycznych ujęć, odwołujących się do relacji utrwalonych metodami do niedawna klasycznymi (świadczenia drukowane). Zaprezentowana została również cyfrowa wersja — pierwotnie klasycznej co do formy — ekspozycji, która miała zostać udostępniona zwiedzającym w Zasławiu pod Mińskiem².

¹ <https://www.ispan.waw.pl/default/pl/institut/statut/9-uncategorised/765-konf-w-minsku>.

² Szerzej na temat losów tego przedsięwzięcia http://www.wrotapodlasia.pl/pl/wiadomosci/kraj_swiat/Dr_Ihar_Melnikau_Wladze_baly_sie_ze_popsujemy_im_rocznice_17_wrzesnia_.htm.

Uwagę zwracała różnorodność form składowych programu konferencji. Prócz konwencjonalnych referatów uczestnicy mogli wysłuchać wspomnianej dyskusji metodologicznej, zapoznać się z elektroniczną prezentacją zasławskiej wystawy, wreszcie obejrzeć film dokumentalny będący wizualnym zapisem ekspedycji zorganizowanej przez Białoruskie Archiwum Historii Mówionej w celu uzyskania relacji osób pamiętających wydarzenia 1939 roku i zamieszkujących pas wzdłuż niegdysiejszej granicy polsko-sowieckiej (fragment w okolicach Głębokiego). Zwieńczeniem konferencji było uroczyste wręczenie nagród zwycięzcom konkursu uczniowskiego „Rok 1939 we wspomnieniach mieszkańców Białorusi”.

Należy podkreślić, że referaty wywoływały bardzo żywą reakcję słuchaczy. Niemal każdy skłaniał do formułowania przez audytorium pytań i podejmowania dyskusji z autorami wystąpień. Powstawało wrażenie, iż spór — pozostając merytorycznym — wykracza poza konwencjonalne schematy charakterystyczne dla przedsięwzięć podobnego typu. Można dodać, że tym samym prezentowana konferencja bardzo korzystnie wyróżniała się na tle wielu innych wydarzeń typu konferencyjnego.

Z polskiej perspektywy Wrzesień 1939 roku jest jedną z najtragiczniejszych kart historii. To absolutnie zrozumiałe. Warto więc pamiętać, że z punktu widzenia sąsiednich narodów, zwłaszcza Białorusinów i Ukraińców, oceny tych wypadków nie są tak jednoznaczne. I bynajmniej nie musi być to efekt — obecnej dziś zwłaszcza na Białorusi — (post)sowieckiej interpretacji Września. Kłopot, przed jakim stoją przynajmniej niektórzy tamtejsi historycy, interesująco ujął jeden ze współorganizatorów konferencji — prof. Aleksander Smalańczuk. Stwierdził on, że 1939 rok dla Białorusinów to z jednej strony doniosły fakt zjednoczenia ich narodu, z drugiej jednak ogrom indywidualnych tragedii Białorusinów, będących tegoż zjednoczenia następstwem.

Piotr Cichoracki

Sprawozdanie z III interdyscyplinarnej konferencji naukowej *Kresy Wschodnie Rzeczypospolitej — ludzie stamtąd,* Wrocław 5–6 grudnia 2014

W dniach 5 i 6 grudnia 2014 roku w murach Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego odbyła się konferencja naukowa poświęcona współczesnej historii Kresów. Jej celem było ukazanie takich problemów, jak: deportacje obywateli Rzeczypospolitej dokonane w latach 1939–1946; zbrodnie UPA na ludności polskiej 1943–1947 i akcja „Burza” na Kresach Wschodnich. Uroczystego otwarcia konferencji dokonała Dyrekcja Instytutu Historycznego. Następnie głos zabrali prof. Krzysztof Kawalec — opiekun Studenckiego Koła Naukowego Historyków im. Karola Maleszkińskiego i Medard Masłowski — prezes Fundacji „Polskie Kresy Wschodnie — Dziedzictwo i Pamięć”.

Po części kurtuazyjnej miała miejsce część *stricto* naukowa, w której to na początku swój wykład inauguracyjny wygłosił dr hab. Piotr Cichoracki. Wykład